

ÞÓRA ÁSGEIRSDÓTTIR

„ÉG VAR BARA TOSSI“ NIÐURSTÖÐUR KÖNNUNAR SEM LÖGÐ VAR FYRIR ÞÁTTTAKENDUR Í LES- OG SKRIFBLINDUNÁMI Á VEGUM SÍMENNTUNARMIÐSTÖÐVA



Þóra Ásgeirsdóttir

Síðustu sex árin hafa á sjötta hundrað manns sótt námskeið hjá hinum ýmsu símenntunarmiðstöðvum landsins vegna les- eða skrifblindu. Þetta eru námskeiðin „Aftur í nám“ og „Skref til sjálfshjálpar í ritun og lestri“. Flestir hafa sótt námskeiðið „Aftur í nám“ en rúmlega 70 manns sóttu námskeiðið „Skref til sjálfshjálpar í ritun og lestri“. Í þessari grein er ætlunin að stikla á stóru í niðurstöðum könnunar sem gerð var meðal þátttakenda í nefndum námskeiðum. Niðurstöðurnar eru ekki greindar á grundvelli þess hvort námskeiðið var sótt heldur er um heildar-niðurstöður fyrir allan hópinn að ræða.

Ánægja með námskeiðin er ótvíræð. Næstum 97% þátttakenda segjast annaðhvort mjög eða frekar ánægð með námskeiðin. Hvergi er marktækur munur á milli hópa, þannig að allir virðast jafnánægðir.

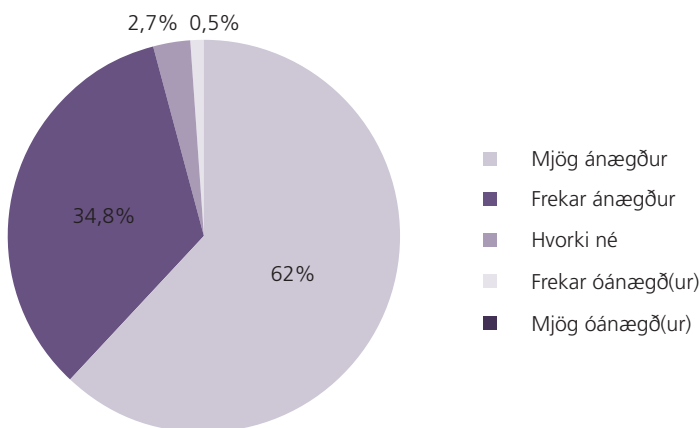
Einnig var spurt hvort námið hefði almennt komið þátttakendum að miklu eða litlu gagni. Ljóst er að námskeiðin koma langflestum að gagni því að fjórir af hverjum fimm aðspurðra segjast hafa haft gagn af námskeiðunum sem nýttust þeim að námskeiðunum loknum. Þeir sem sóttu námskeiðið á höfuðborgarsvæðinu segja að námskeiðin hafi komið að meira gagni en þeir sem sóttu námskeiðin utan höfuðborgarsvæðisins. Munurinn er marktækur. Tvær hugsanlegar ástæður eru fyrir þessu. Annars vegar að námskeiðin séu einfaldlega betri á höfuðborgarsvæðinu en annars staðar á landinu en niðurstöður annarra spurninga styðja þó ekki þá tilgátu. Líklegra er að tækifæri, sem bjóðast að námskeiðum loknum, séu fleiri á höfuðborgarsvæðinu fyrir þennan hóp og þess vegna komi námið þeim að meira gagni.

Enda kemur í ljós, þegar spurt er hvort námskeiðin hafi orðið til þess að fjölga tækifærum fólks í starfi, að marktækt hærra hlutfall þeirra sem tekið hafa námskeiðin á höfuðborgarsvæðinu segja að námskeiðin hafi orðið til að fjölga þeim tækifærum sem þeim bjóðast. Næstum tveir af hverjum fimm telja að tækifærum hafi fjölgað en meira en þrír af hverjum fimm segja að námskeiðin hafi engu breytt þar um. Einnig kemur fram marktækur munur sem sýnir að þeir sem voru undir 45 ára aldri þegar þeir sátu námskeiðin eru líklegri til að fá fleiri tækifæri eftir námskeiðin en hinir sem voru eldri en 45 ára. Því ætti að kappkosta að hvetja yngra fólk til að sækja námskeiðin.

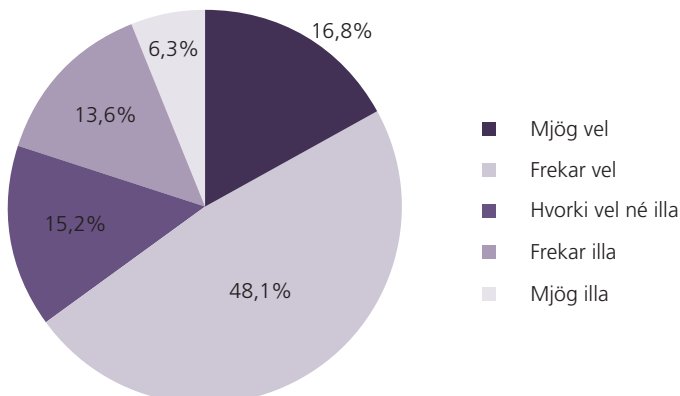
AÐFERÐIR NÁMSKEIÐANNA

Á námskeiðunum eru kenndar ýmsar aðferðir hannaðar til að hjálpa fólki sem á við lestrarerfiðleika/læsisvanda að stríða. Mismunandi aðferðir eru kenndar á hvoru námskeiði fyrir sig.

Mynd 1. Almennt séð, ertu ánægð(ur) eða óánægð(ur) með námskeiðið ... sem þú sóttir?



Mynd 2. Myndir þú segja að þú hafir nýtt þér aðferðirnar, sem kenndar voru á námskeiðinu, vel eða illa eftir að námskeiðinu lauk?



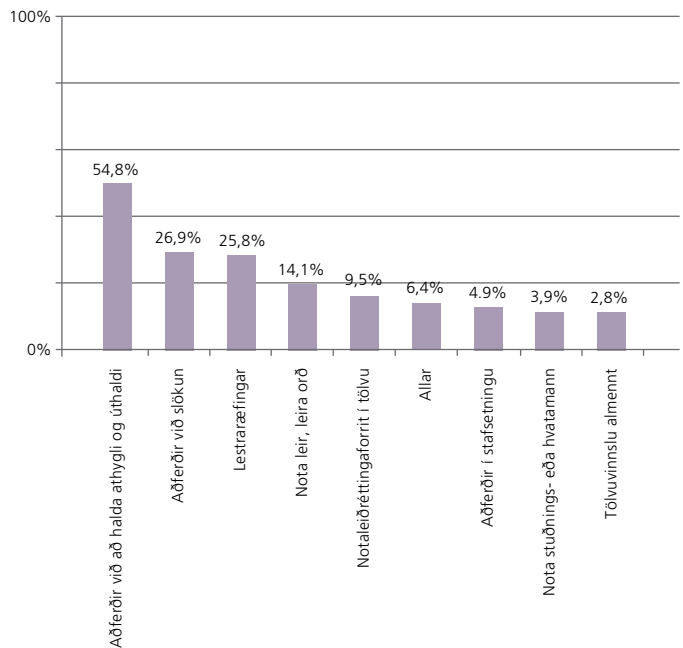
Einungis 17% þátttakenda segjast hafa nýtt sér aðferðirnar, sem kenndar voru á námskeiðunum, mjög vel en við bætast rösklega 48% sem segjast hafa nýtt sér aðferðirnar frekar vel. Samtals segjast því næstum 65% hafa nýtt sér aðferðirnar annaðhvort mjög eða frekar vel eftir námskeiðunum lauk.

Hér er greinilega tækifæri fyrir símenntunarmiðstöðvarnar til að gera betur. Í samtölum við þátttakendur kom fram að þeir gefa sér ekki nægan tíma til að nota aðferðirnar og að fólk nái ekki að temja sér þær nógu vel á meðan á námskeiðinu stendur. Marktækt hærra hlutfall þeirra sem tóku námskeiðið „Skref til sjálfshjálpar í ritun og lestri“ segjast nýta sér aðferðirnar vel. Um þrír af hverjum fjórum nýtir sér einhverja af þeim aðferðum sem kenndar voru á námskeiðunum. Eftir því sem lengra líður frá námskeiðunum því líklegra er að þátttakendur séu hættir að nýta sér aðferðirnar. Meira en helmingur þeirra sem ekki notar aðferðirnar ber við tímaleysi sem ástæðu notkunarleysisins.

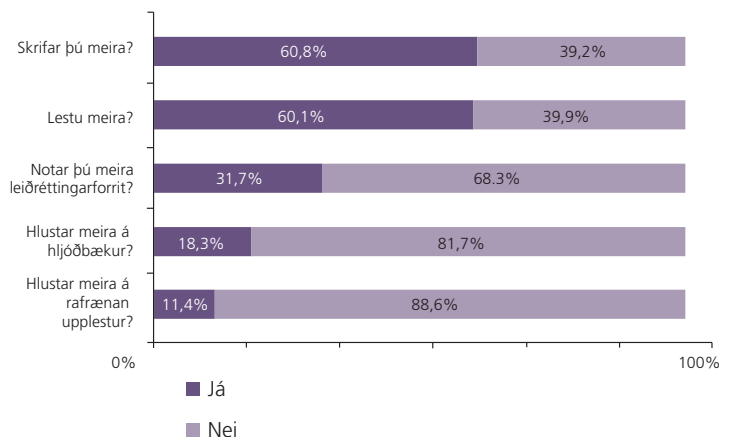
Næstum 24% aðspurðra gátu ekki nefnt neitt sérstakt þegar þeir voru spurðir hvaða aðferðir þeir notuðu enn. Spurt var opið um hvaða aðferðir fólk notaði og nefndi meira en helmingur þeirra sem eitthvað nefndi, aðferðir við að halda athygli eða úthaldi en margir nefndu fleiri en eina aðferð. Á mynd 3 kemur fram hvaða aðferðir þátttakendur nota í dag. Vegna þess að boðið var upp á að nefna fleiri en eina aðferð er samanlagt hlutfall hærra en hundrað. Myndin sýnir hversu hátt hlutfall af heildinni notar hverja aðferð. Hér ber að hafa í huga að mismunandi aðferðir eru kenndar á námskeiðunum og sökum þess hve fáir hafa tekið námskeiðið „Skref til sjálfshjálpar í ritun og lestri“ er hlutfall þeirra sem notar aðferðir, sem kenndar eru á því námskeiði, lágt. Myndin er fyrst og fremst sett fram til að lesendur geti glöggvað sig á því hvaða aðferðir þeir sem eiga í lestrar- eða skrifarörðugleikum nota sér til aðstoðar.

En það eru ekki einungis aðferðirnar, sem kenndar eru á námskeiðunum, sem skipta máli. Einnig skiptir miklu máli hvort námskeiðin hjálpa fólki í daglegu lífi þess og bæti þannig lífsgæði þess. Þátttakendur voru spurðir hvort þeir læsu meira eftir námskeiðið, hlustuðu meira á hljóðbækur, notuðu talgervla og leiðréttingaforrit meira og skrifuðu meira eftir að þeir sóttu þessi námskeið.

Mynd 3. Hvaða aðferðir notar þú helst?

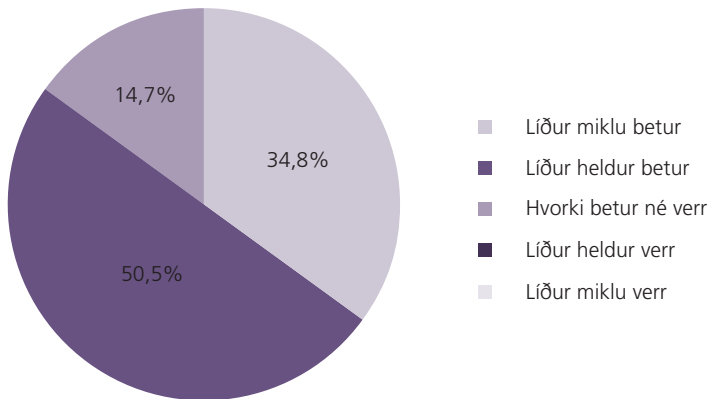


Mynd 4. Breytingar að námskeiði loknu?

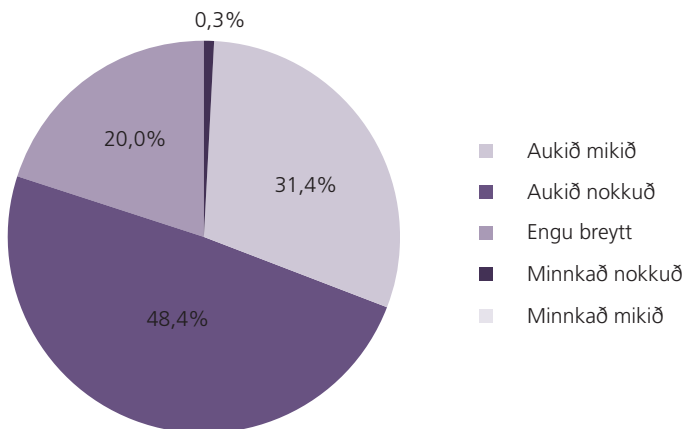


Eins og sjá má á mynd 4 segist meirihluti þátttakenda bæði skrifa og lesa meira eftir námskeiðin en þeir gerðu áður. Þetta eru mikilvægar upplýsingar fyrir námskeiðshaldara. Þótt ekki hafi verið spurt um magn og ljóst að margir þátttakendur lásu og skrifuðu mjög lítið og jafnvel ekkert fyrir námskeiðin þá er greinilegt að námskeiðin hafa órvandi áhrif á þessa þætti. Einnig kom glögglega fram í djúpvíðtölunum að þátttakendur hafa ávallt reynt að forðast að skrifa vegna

Mynd 5. Líður þér betur eða verr með lestrar- eða skriftarörðugleikana eftir að þú fórst á námskeiðið?



Mynd 6. Myndir þú segja að námskeiðið hafi aukið eða minnkað sjálfstraust þitt eða breytti það engu þar um?



les- og/eða skrifblindu. Ítrekað kom fram í viðtölum við þátttakendur hversu erfitt það er fyrir fólk að geta ekki skrifað af öryggi. Minni aukning hefur átt sér stað í öðrum þáttum sem spurt var um eftir að námskeiðunum lauk. Þó nota næstum 32% aðspurðra leiðréttingaforrit oftast eftir námskeiðin en færri hlusta oftast á hljóðbækur eða á rafrænan upplestur.

SJÁLFSTRAUST OG LÍÐAN

Í viðtölum við þátttakendur kemur mjög skýrt fram hversu djúpstæð áhrif skólaganga fyrstu árin hefur haft á þá. Mjög margir fengu ítrekað þau skilaboð meðan á skólagöngunni stóð að þeir væru tossar enda sögðust fjórir af hverjum fimm

hafa átt við námsörðugleika að stríða. Engin úrræði voru í boði á þeim tíma sem þeir voru í skóla og tossastimplinum því skellt á þá. Afleiðingin var í langflestum tilvikum að þeir flosnuðu upp frá námi enda skólagangan oftast en ekki engin sæluvist hjá einstaklingum í þessum hópi. Sjálfstraust þeirra var mjög lítið enda sögðust næstum 55% aðspurðra hafa orðið fyrir einelti. Þátttakendur þreyttust ekki á því að lýsa því hvernig námskeiðið opnaði augu þeirra fyrir því að það væri ef til vill önnur skýring á slæmu gengi í skóla en heimska. Því kemur niðurstaðan ekki á óvart þegar spurt er um líðan þátttakenda að námskeiðinu loknu. Meira en 85% þátttakenda segist líða betur varðandi lestrar- eða skriftarörðugleika sína, sjá mynd 5. Sama er að segja þegar spurt er um sjálfstraust. Fjórir af hverjum fimm segja að sjálfstraustið hafi aukist eftir námskeiðið, sjá mynd 6. Athygli vekur að herra hlutfall þeirra sem sóttu námskeiðin árið 2007 eða fyrr telja að sjálfstraust þeirra hafi aukist. Munurinn er marktækur. Þetta er hugsanlega vísbending um að það taki fólk nokkurn tíma að átta sig á hversu miklar og jákvæðar afleiðingar námskeiðin hafa fyrir sjálfstraustið. Þeir sem sóttu námskeiðin á þessu ári og því síðasta eigi sennilega í meira mæli eftir að bætast í þann hóp. Þó gæti skýringa einnig verið að leita í því neikvæða ástandi sem einkennt hefur Ísland síðustu misserin.

MENNTUN ÞÁTTTAKENDA

Einungis var spurt um frekari menntun þátttakenda eftir að þeir sóttu námskeiðin svo og framtíðaráform þeirra varðandi menntun. Næstum 55% þátttakenda hafa farið í einhvers konar frekara nám eftir að námskeiðinu lauk. Herra hlutfall þeirra sem tók námskeiðið „Aftur í nám“, kvenna, yngra fólks og þeirra sem setið hafa námskeiðin á höfuðborgarsvæðinu, en í viðmiðunarhópnum hafa farið í frekara nám. Af þeim hafa um 55% farið í nám á framhaldsskólastigi og rösklega 14% í nám á háskólastigi. Aðrir hafa farið í styttra nám. Einungis um 15% þátttakenda í könnuninni segjast ekki hafa farið í nám og hyggja ekki á nám sem þýðir að 85% þátttakenda hafa að námskeiðum loknum farið í frekara nám eða hyggja á frekara nám. Rétt er að taka fram að hluti þessa hóps var í námi þegar hann fór á námskeiðin. Ekki liggja fyrir upplýsingar um hversu stór sá hópur er.

FRAMTÍÐIN

Segja má að jafnvel sú gagnrýni, sem fram kemur í könnuninni, sé einnig góðar fréttir fyrir þá sem standa að námskeiðunum. Næstum 93% aðspurðra hafa áhuga á að sækja framhaldsnámskeið. Í djúpvíðtölunum kemur glögg fram að eftirfylgnin er ekki nægjanleg til þess að fólk nái að til-einka sér aðferðirnar og nýta sér þær eins og lagt er upp með í námskeiðslýsingu. Þannig segja langflestir að ein til-tekinn aðferð, sem snýst um að leira, hafi hjálpað þeim mikið á námskeiðinu „Aftur í nám“ en þeir hafi ekki náð að til-einka sér hana eins vel og þeir hefðu viljað. Þess vegna hafi aðferðin ekki nýst þeim í daglega lífinu eins og hún gæti hafa gert. Sama má segja um hvatamenn sem áhersla er lögð á á námskeiðunum. Hvatamaður er einhver sem á að hvetja þátttakandann til dáða eftir að námskeiðinu lýkur. Svo virðist sem hvatamaðurinn nái í mjög fáum tilvikum tilætluðum árangri og sumir velta fyrir sér hvort hægt væri að nýta þá hugmynd á annan og betri hátt. Stafsetningarhlutinn í „Skref til sjálfshjálpar í ritun og lestri“ virðist á hinn bóginn hafa orðið mjög mörgum, sem það námskeið sóttu, til gagns.

Það er því alveg ljóst að með námskeiðunum „Aftur í nám“ og „Skref til sjálfshjálpar í ritun og lestri“ hafa símenntunarstöðvarnar náð að svara tiltekinni eftirspurn sem var löngu tímabært. Námskeiðin hafa stuðlað að bættum lífs-gæðum hundruða Íslendinga og aukið sjálfsöryggi þeirra. Einnig er ljóst að stöðvarnar munu hafa næg verkefni í framtíðinni því að níu af hverjum tíu aðspurðra hafa áhuga á að sækja framhaldsnámskeið sem byggist á sömu hugmyndafræði. Einnig segjast þátttakendur hafa verið óþreypandi við að mæla með námskeiðinu við aðra þátttakendur sem væru í svipuðum sporum og þeir.

UM FRAMKVÆMD KÖNNUNARINNAR

Fræðslumiðstöð atvinnulífsins fól Kná að framkvæma könnunina á tímabilinu frá miðjum ágúst fram í miðjan september 2009. Allir þátttakendur fengu sent bréf þar sem tilgangur könnunarinnar var skýrður og fylgdi spurningalistinn með bréfinu svo að þátttakendur gætu kynnt sér hann ef þeir hefðu áhuga á því. Í kjölfarið var hringt í alla viðtakendur

bréfsins og spurningarnar lagðar fyrir þá í síma. Svörun var góð en rösklega 70% svarhlutfall náðist. Í kjölfar könnunarinnar voru tekin 10 djúpvíðtöl til þess að safna frekari upplýsingum um ákveðna þætti sem rétt þótti að skoða betur eftir að aðrar niðurstöður lágu fyrir. Sex víðtöl voru tekin á landsbyggðinni, þ.e. í Borgarnesi og á Sauðárkróki, og fjögur á höfuðborgarsvæðinu. Um var að ræða víðtöl við ólíka einstaklinga, á ólíkum aldri, með ólíka menntun og bæði þá sem tekið höfðu námskeiðið „Skref til sjálfshjálpar í ritun og lestri“ og „Aftur í nám“ auk fáeinna sem tóku bæði námskeiðin.

UM HÖFUNDINN

Þóra Ásgeirsdóttir starfar sem sjálfstæður ráðgjafi. Þóra hefur starfað við kannanir frá árinu 1987, fyrst hjá Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands og síðar sem forstöðumaður viðhorfsrannsóknna hjá Gallup, nú Capacent Gallup. Árið 2005 stofnaði hún ráðgjafafyrirtækið Kná og hefur m.a. sérhæft sig í að samþætta megindlegar og eigindlegar aðferðir. Þóra lauk prófi í félagsfræði frá Háskóla Íslands árið 1993 og MBA-prófi frá sama skóla árið 2008.

ABSTRACT

More than six hundred people have participated in dyslexia courses that the various continuing education centres in Iceland have offered for the past six years. There have been two types of courses: “Back to study” („Aftur í nám“) and “Step toward Self-help in Writing and Reading” („Skref til sjálfshjálpar í ritun og lestri“). The best attendance was for “Back to study” and a little more than 70 participated in “Step toward Self-help in Writing and Reading”. The following is a summary of the survey that the students in these courses took part in. These are overall conclusions, and are not analysed according to which course people attend.